

BOGUSŁAW NOWOWIEJSKI

W SPRAWIE ODMIAN JĘZYKA POLSKIEGO NA BIAŁOSTOCCZYŹNIE

Podkreślanie swoistej egzotyki stosunków językowych panujących na Białostoczczyźnie stało się nieodłącznym i niejako obligatoryjnym elementem opracowań dialektologicznych poświęconych językowej mapie tego terenu. Egzotykę tę widzi się najczęściej w specyficznej mozaice elementów językowych wschodnio- i zachodniosłowiańskich oraz bałtyckich (przede wszystkim litewskich), która stanowi refleks odwiecznych procesów krzyżowania się i przenikania na tym obszarze wpływów kulturowych, w tym językowych, żywiołu słowiańskiego i bałtyckiego.

Takie stanowisko uzasadniają nie tylko przesłanki płynące z prac historyków, zwłaszcza gruntownych rozpraw Jerzego Wiśniewskiego¹. Znaczącego zróżnicowania językowego Białostoczczyzny dowodzą wyniki badań lingwistów. Zwrócił już na nie uwagę w swych pionierskich opracowaniach Władysław Kuraszkiewicz². Te wczesne obserwacje i wnioski znalazły potwierdzenie w – zainicjowanych przez Antoninę Obrębską-Jabłońską w końcu lat pięćdziesiątych – badaniach gwar wschodniosłowiańskich regionu. Szybko zaowocowały one syntetycznymi opracowaniami fonetyki i morfologii gwar białorus-

Dr hab. Bogusław NOWOWIEJSKI, prof. Uniwersytetu w Białymstoku; adres do korespondencji: ul. Brzeska 4/9, 15-867 Białystok; e-mail: bnowowiejski@poczta.onet.pl.

¹ Zob. m.in. *Zarys dziejów osadnictwa na Białostoczczyźnie*, w: *Atlas gwar wschodniosłowiańskich Białostoczczyzny*, t. I, Wrocław 1980, s. 14-27; *Rozwój osadnictwa na pograniczu polsko-rusko-litewskim od końca XIV do połowy XVII wieku*, „Acta Baltico-Slavica” 1(1964).

² Por. *Najważniejsze zjawiska językowe ruskie w gwarach między Bugiem a Narwią*, „Sprawozdania z posiedzeń Komisji Językowej TNW” 2(1939), s. 104-120; *Tendencje białoruskie i ukraińskie w gwarach okolic Puszczy Białowieskiej*, „Acta Baltico-Slavica” 1(1964), s. 247-257.

kich Białostoczczyzny w planie geograficznym autorstwa Stanisława Glinki³ i Elżbiety Smułkowej⁴. W tym czasie zwrócono też uwagę na język wielkoruskich wysp starowierców zamieszkujących północno-wschodnią część Polski. Monograficznego opracowania języka „filiponów” podjęła się Iryda Grek-Pabisowa⁵. Z kolei zagadnienie językowego pogranicza polsko-białoruskiego, zwłaszcza wpływów wschodnich na systemy gwar Polski północno-wschodniej, stało się przedmiotem zainteresowań Tadeusza Zdancewicza⁶.

Prace zapoczątkowane w drugiej połowie lat pięćdziesiątych nabrały tempa po obradach I Konferencji Nauk Historycznych, która odbyła się wiosną 1964 roku w Białymstoku. Na tym spotkaniu historyków, etnografów, lingwistów i przedstawicieli innych specjalności zainteresowanych złożoną problematyką etniczną, kulturową i językową regionu północno-wschodniego Obrębska-Jabłońska wygłosiła referat na temat *Dialektologiczna problematyka badań slawistycznych na Białostoczczyźnie*⁷. Wystąpienie to stanowiło z jednej strony swoiste ukoronowanie i podsumowanie rezultatów dotychczasowych badań językoznawczych regionu, z drugiej rysowało przed środowiskiem naukowym perspektywę dalszych poczynań, zwłaszcza w zakresie komparatystyki słowiańsko-bałtyckiej, oraz konieczność współpracy językoznawców, w trakcie realizacji zadań badawczych, z przedstawicielami innych specjalności.

Na efekty nie trzeba było długo czekać. Wkrótce po opublikowaniu monografii Zdancewicza *Wpływy białoruskie w polskich gwarach pod Sejnam* (Poznań 1966) ukazują się – niemal równocześnie – praca Smułkowej *Słownictwo z zakresu uprawy roli w gwarach wschodniej Białostoczczyzny na tle wschodniosłowiańskim* (Wrocław 1968) i rozprawa Grek-Pabisowej *Rosyjska gwara starowierców w województwie olsztyńskim i białostockim* (Wrocław 1968) oraz onomastyczna monografia Michała Kondratiuka *Nazwy miejscowe południowo-wschodniej Białostoczczyzny* (Wrocław 1973). Wydania doczekała się także ważna praca zespołowa, mianowicie *Teksty gwarowe z Białostoc-*

³ *Granica językowa i przykłady zróżnicowania językowego Białostoczczyzny*, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN” 3(1960), z. 5, s. 36-45.

⁴ *Przykłady zróżnicowania morfologicznego gwar białoruskich*, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN” 3(1960), z. 5, s. 45-56.

⁵ Por. *O najważniejszych cechach gwarowych języka starowierców zamieszkałych w Polsce*, „Sprawozdania z Prac Naukowych Wydziału Nauk Społecznych PAN” 1(1958), z. 7, s. 62-67.

⁶ *Z zagadnień gwar przejściowych pogranicza polsko-białoruskiego*, w: *Z Polskich Studiów Slawistycznych*, Warszawa 1958, s. 205-215.

⁷ Opublikowany w: „Acta Baltico-Slavica” 1(1964), s. 197-205; przedruk. w: t a ż, *Śladami żywego języka. Wybór pism*, red. E. Smułkowa, Warszawa 1993, s. 322-334.

czynny z komentarzem językowym (Warszawa 1972) pod redakcją A. Obrębskiej-Jabłońskiej. O znaczeniu *Tekstów* decyduje nie tylko to, że stanowią rezultat zbiorowego przedsięwzięcia badawczego, w którym pod kierunkiem doświadczonego sławisty wzięła z powodzeniem udział grupka młodych dialektologów o różnych specjalnościach i zainteresowaniach. Istotniejsze wydaje się bowiem, że w *Tekstach* uwzględniono, a przynajmniej starano się uwzględnić, wszystkie gwarowe systemy regionu, a więc nie tylko lepiej już zbadane gwary białoruskie i przejściowe białoruskie ku ukraińskim oraz wielkoruskie (starowierców), ale też litewskie z okolic Sejń i wreszcie gwary polskie. Zwłaszcza to ostatnie ogniwo zwraca uwagę swoją obecnością. Dowodzi bowiem konsekwencji rozumianej jako realizacja wcześniej przyjętych założeń i postulatów badawczych. W tym konkretnym wypadku jest ona praktyczną odpowiedzią środowiska językoznawczego na – zgłoszony na wspomnianej wcześniej konferencji w Białymstoku – postulat Obrębskiej-Jabłońskiej objęcia systematycznymi badaniami, poza gwarami wschodniosłowiańskimi i litewskimi, także różnych odmian polszczyzny funkcjonujących na Białostocczyźnie.

Teksty należy zatem traktować jako ilustrację swoistego przełomu w tradycji badań dialektologicznych na Białostocczyźnie. Dobitnie uświadomiły one bowiem istnienie na tym terenie szczególnego melanżu różnych gwar i języków, których systemowy opis w aspekcie gramatycznym, słownikowym, geograficznym i socjologicznym stał się odtąd podstawowym celem większości realizowanych zamierzeń badawczych. Dowodzą tego kolejne tomy *Studiów nad gwarami Białostocczyzny*, serie artykułów w takich wydawnictwach, jak „Acta Baltico-Slavica”, „Z Polskich Studiów Sławistycznych”, „Studia z Filologii Polskiej i Słowiańskiej”, „Rocznik Białostocki” czy kwartalnik Białostockiego Towarzystwa Naukowego – „Białostocczyzna”.

Programowe uwzględnianie problematyki polonistycznej w badaniach językowych regionu nie szło jednak w parze z rzeczywistym zainteresowaniem polszczyzną. Nie podjęto systematycznych badań języka miast i miasteczek Białostocczyzny. Poza pasem polskich gwar suwalskich i sejneńskich na północy (zbadanych i opisanych przez Zdancewicza) i na zachodzie (objętych programem „Studiów Warmińsko-Mazurskich”), niewiele uwagi poświęcono ludowym odmianom języka polskiego Białostocczyzny. Nieliczne publikacje na temat języka polskiego Białegostoku H. Saniewskiej⁸, T. Wróblew-

⁸ Z języka Białegostoku, „Poradnik Językowy” 1975, s. 324-328; t a ż, *O niektórych kon-*

skiej⁹, P. Wróblewskiego¹⁰ i mowy polskiej we wschodniej części regionu¹¹, zwłaszcza na tle ożywionej działalności badawczej, mierzonej dużą liczbą publikacji i konferencji poświęconych i funkcjonowaniu na Białostocczyźnie gwar i języków wschodniosłowiańskich, przekonują, że zainteresowanie sytuacją języka polskiego było znikome. Co więcej, rozbudzeniu tego zainteresowania nie sprzyjał brak ośrodka naukowego, który by badania nad tą problematyką organizował, prowadził i wspierał.

Dopiero w ostatnich dziesięciu latach zaczęło się zmieniać na lepsze, głównie za sprawą działalności Instytutu Filologii Polskiej Uniwersytetu w Białymstoku (wcześniej Filii Uniwersytetu Warszawskiego), zwłaszcza dynamicznie działającego pod kierunkiem Barbary Falińskiej, a przy wsparciu Barbary Bartnickiej (Uniwersytet Warszawski) i Anny Kowalskiej (Instytut Języka Polskiego PAN), Zakładu Polszczyzny Regionalnej. W rezultacie ożywionej działalności dydaktycznej i badawczej powstały nie tylko bogate w materiał prace magisterskie i rozprawy doktorskie dotyczące języka polskiego na Białostocczyźnie, ale też wcale liczne nowsze publikacje dotyczące głównie regionalnych i gwarowych odmian języka polskiego¹².

strukcjach składniowych w mowie potocznej Białegostoku, „Acta Baltico-Slavica” 13(1980), s. 73-84.

⁹ Przyimek dla z dopełniaczem w języku mieszkańców Białegostoku, „Język Polski” 1978, s. 52-56.

¹⁰ Regionalizmy w języku inteligencji białostockiej, w: *Współczesna polszczyzna*, red. H. Kurkowska, Warszawa 1981, s. 309-320.

¹¹ Por. B. Nowowiejski, *Fonetyka polszczyzny sokólskiej*, w: *Studia językowe z Białostocczyzny. Onomastyka i historia języka*, red. I. Maryniakowa, E. Smułkowa, Warszawa 1989, s. 113-140; *Mowa mieszkańców Sokółki w woj. białostockim*, w: *Polszczyzna północno-wschodnia. Metodologia badań językowych*, red. B. Falińska, Wrocław 1989, s. 87-96; *O kilku wypadkach hiperpoprawności w języku mieszkańców wschodniej Białostocczyzny*, „Slavia Orientalis” 39(1990), s. 371-375; *Regionalizmy kresowe (północno-wschodnie) w mowie mieszkańców Sokółki*, w: *Regionalizmy w języku familijnym (zbiór studiów)*, red. K. Handke, Wrocław 1991, s. 13-22; *Z frazeologii mowy sokólskiej*, „Prace Filologiczne” 36(1991), s. 309-316; *Cechy białoruskie w języku mieszkańców Sokółki*, w: *Dzieje Lubelszczyzny*, t. VI: *Między Wschodem a Zachodem*, cz. 4: *Zjawiska językowe na pograniczu polsko-ruskim*, red. J. Bartmiński, M. Łesiów, Lublin 1992, s. 209-224.

¹² Por. m.in. *Polszczyzna północno-wschodnia. Metodologia badań językowych*, red. B. Falińska, Wrocław 1989; *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Różnice w mowie pokoleń*, Łomża-Warszawa 1993; *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Kultura języka a regionalizmy*, Łomża-Warszawa 1993; *Polszczyzna Mazowska i Podlasia. Śladami Kolberga i Glogera po Ziemi Łomżyńskiej*, Łomża 1997; *Polszczyzna północno-wschodnia*, red. B. Nowowiejski, Białystok 1999.

W dalszej perspektywie prowadzą one do realizacji wielkiego zamierzenia, mianowicie *Atlasu gwar Podlasia*, który stanowiłby z jednej strony naturalną kontynuację *Atlasu gwar mazowieckich*, ale też rodzaj dopełnienia dla *Atlasu gwar wschodniostowiańskich Białostoczczyzny* i dialektologicznych atlasów Białorusi.

Z tych to ciągle nielicznych i w większości przyczynkarskich publikacji, fragmentarycznych materiałów zgromadzonych przez studentów i moich własnych obserwacji poczynionych zwłaszcza na materiale pochodzącym z mowy mieszkańców Sokółki i jej okolic (głównie lata 1983-1985, ale nie brak zapisów późniejszych), z języka różnych środowisk Białegostoku (zwłaszcza lata 1985-1995) oraz doraźnych zapisów z innych wsi i miejscowości, wyłania się dość szczególnie obraz języka polskiego funkcjonującego na tym obszarze. Jest on zróżnicowany nie tylko wewnętrznie, jak polszczyzna w ogóle, ale też uwikłany, co zrozumiałe na terenie, gdzie dochodzi do wzajemnego oddziaływania różnych systemów językowych, w rozliczne konteksty socjo-, psycho- i etnolingwistyczne. Niektóre z nich są dziedzictwem przeszłości; ich rola – wraz z upływem czasu – stale maleje. Inne stanowią refleks uwarunkowań dnia współczesnego. Najczęściej jednak refleksów przeszłości i uwarunkowań teraźniejszości nie da się do końca rozdzielić, tworzą one bowiem swoisty układ komplementarny, wzajemnie się uzupełniając i przenikając. Sytuacja języka polskiego jest więc złożona, chociaż w warunkach językowego pogranicza i peryferyjnego usytuowania nie tak znów osobliwa. Najważniejsze dla aktualnego kształtu i dyferencjacji języka polskiego na Białostoczczyźnie są dziś chyba uwarunkowania wynikające z kontaktu polszczyzny z innymi językami i gwarami tu występującymi. Za Smułkową przyjmuję, że takie zetknięcie polszczyzny z innym językiem (gwarą) może mieć miejsce w sytuacji kontaktu osobniczego, wynikającego z bilingwizmu lub dyglosyjnego użycia systemów wchodzących w kontakt. Do zderzenia systemów może też dochodzić w warunkach kontaktu terytorialnego. W tym drugim wypadku można mówić o kontakcie wynikłym z graniczenia i zachodzenia na siebie dwóch systemów językowych¹³.

Na fakt zróżnicowania polszczyzny regionu pierwsza zwróciła uwagę Obrębska-Jabłońska, w cytowanym referacie *Dialektologiczna problematyka badań slawistycznych na Białostoczczyźnie*¹⁴, wyróżniając dwie jego odmia-

¹³ Por. E. S m u ł k o w a, *Zagadnienia polsko-białorusko-litewskiej interferencji językowej na ziemiach północno-wschodniej Polski*, w: *Z Polskich Studiów Slawistycznych*, t. VII, Warszawa 1988, s. 395.

¹⁴ Tamże, s. 325.

ny, mianowicie „mazowiecki dialekt ludności wiejskiej osiadłej na terenach wschodnich” oraz „język polski (dialekt kulturalny?) [sic! – B. N.] ludności dwujęzycznej, zmodyfikowany w ustach autochtonów”. Niestety, ani w tym tekście, ani nigdy później Obrębska-Jabłońska nie wypowiada się szerzej na ten temat, nie rozbudowuje więc i nie uzasadnia obszerniej własnych, wstępnych chyba spostrzeżeń.

Z kolei Smułkowa, w przywołanym wyżej artykule, wymienia już kilka odmian polszczyzny bezpośrednio kontaktującej się na terenie Polski północno-wschodniej z systemami językowymi niepolskimi, zwłaszcza wschodniosłowiańskimi i bałtyckimi. Biorąc pod uwagę geografii i socjalno-stylistyczny status odmian, wskazuje na występowanie dwóch wariantów języka ogólnopolskiego, czyli standardu ogólnopolskiego i wariantu regionalnego języka ogólnopolskiego oraz gwar polskich: gwar mazowiecko-podlaskich i sejneńsko-suwalskich¹⁵.

Ta sama autorka w artykule *Problematyka badawcza polsko-białorusko-litewskiego pogranicza językowego*¹⁶ – wprawdzie znów wymienia cztery lokalne odmiany języka polskiego, ale tym razem zestaw prezentowanych odmian jest inny. Przede wszystkim nie mówi się już o standardzie ogólnopolskim. Wynika to prawdopodobnie z jej przeświadczenia, że wariant ten – choć wchodzi w kontakt z lokalnymi systemami językowymi – nie ma na Białostocczyźnie faktycznego użytkownika, jest reprezentowany jedynie w formie języka mediów, stylu naukowego, odmian artystycznych itp. Druga ważniejsza innowacja polega na wyróżnieniu, za W. Czekmanem, „polszczyzny ludności dwujęzycznej”¹⁷. Te innowacje nie przynoszą jednak zasadniczych zmian w proponowanej klasyfikacji. Nadal główną linię podziału wyznacza tradycyjna opozycja: polski język ogólny–regionalne odmiany polszczyzny–dialekty i gwary ludowe. Inne kryteria schodzą na plan dalszy. W rezultacie, podział przedstawia się następująco: 1. stare polskie gwary ludowe (suwalskie gwary mazurzące), 2. nowsze polskie gwary ludowe wyrosłe na podłożu wschodniosłowiańskim, 3. regionalna polszczyzna ludowa ludności dwujęzycznej mówiącej na co dzień gwarą wschodniosłowiańską (wariant białoruski i ukraiński; może też litewski), wreszcie 4. regionalna

¹⁵ *Zagadnienia polsko-białorusko-litewskiej interferencji*, s. 398.

¹⁶ *Studia nad polszczyzną kresową*, t. V, Wrocław 1991, s. 151-164.

¹⁷ *K socjolingwistycznej charakterystyce polskich górow białorusko-litewskiego pogranicza*, w: *Studia nad polszczyzną kresową*, t. I, Wrocław 1982, s. 123-139.

polszczyzna warstw wykształconych miast i miasteczek, inaczej język ogólnopolski w wariacie regionalnym.

Przywołane prace Smułkowej nie traktują zasadniczo o kryteriach wyróżniania odmian językowych Białostoczczyzny ani nie mają charakteru zdeklarowanych klasyfikacji. W istocie mamy w nich jednak do czynienia z jednoznacznością, co więcej, jedyną do tej pory propozycją uporządkowanego przedstawienia systemu tych odmian. Już więc tylko z tego tytułu zasługują na uwagę, zwłaszcza propozycja druga, chronologicznie późniejsza. Jest nie tylko pełniejsza, ale też bardziej odpowiada skomplikowanemu układowi odmian białostockiej polszczyzny. Nie oznacza to jednak, że omawiana propozycja całkowicie satysfakcjonuje badacza języka regionu. Można też rzec, że nie tyle odkrywa problem, ile stawia go w nowym oświetleniu i zachęca do dyskusji. A do przedyskutowania jest co najmniej kilka kwestii.

Za najistotniejsze trzeba by chyba uznać zagadnienie kryteriów umożliwiających wyróżnienie i identyfikację podstawowych typów języka. W tradycji badań dialektologicznych przy wyróżnianiu regionalnych odmian języka narodowego bierze się pod uwagę przede wszystkim ich zasięg terytorialny i socjalny. W cytowanym ujęciu dominuje, co prawda, spojrzenie tradycyjne, ale uzupełnione teorią kontaktu językowego, którego roli w warunkach językowego pogranicza, gdzie mamy do czynienia ze środowiskiem różnojęzycznym, nie można nie docenić. Jak więc widać, proponowanym kryteriom trudno cokolwiek zarzucić. Niemniej jednak wydaje się, że niezbędna jest tu, z pozoru bagatelna, w istocie zasadnicza modyfikacja ich hierarchicznego układu.

Głównym wyróżnikiem polszczyzny „białostockiej”, rozumianej jako swoista odrębna całość i zaliczanej przez niektórych badaczy do kresowych odmian języka polskiego¹⁸, jest bowiem jej nacechowanie „kresowością”, czyli: albo obecnością bezpośrednich wpływów wschodniosłowiańskich i bałtyckich, albo też ich „podskórnym” oddziaływaniem, które przybiera postać archaizmów bądź charakterystycznych dla polszczyzny kresowej innowacji. Właściwości te, w różnym nasileniu, odkrywamy nie tylko na gruncie rdzenia polskich gwar i w regionalnym wariacie polszczyzny ogólnej, ale też w nabytej polszczyźnie ludności dwujęzycznej. Tych formalnie sobie bliskich i w zewnętrznym oglądzie podobnych, ale wyraźnie różnych genetycznie wariantów języka polskiego nie należy jednak w żadnym razie ze sobą utoż-

¹⁸ Dowodów na to dostarcza, opracowywana przez Z. Sawaniewską-Mochową *Bibliografia prac o polszczyźnie kresowej*, publikowana sukcesywnie w kolejnych tomach *Studiów nad polszczyzną kresową* (zob. t. VI, 1991, s. 223-251, t. VIII, 1995, s. 265-280).

samiać¹⁹. Nawet więcej, kryterium opierające się na ustaleniu, który system językowy jest pierwszym językiem użytkownika, powinno być w warunkach językowego pogranicza i terenu różnojęzycznego najważniejsze. Jeśli zatem przyjmiemy, że zasadnicze piętra klasyfikacji funduje opozycja: język polski prymarny–sekundarny, to już na dalszych jej stopniach mogłyby obowiązywać kryteria uprzednio stosowane.

Kolejna istotna kwestia dotyczy postaci polszczyzny ogólnej obecnej w tym układzie. Z moich obserwacji wynika, że polszczyzna standardowa, wbrew przyjmowanym niekiedy założeniom, jest jednak obecna w mowie regionu. Niewątpliwie przeważa liczba biernych jej nosicieli, stykających się ze standardem ogólnopolskim m.in. w środkach masowej komunikacji, na wykładach akademickich, pod postacią tekstu artystycznego itp. Jednak coraz większa liczba mieszkańców regionu, zwłaszcza młodych i dobrze wykształconych zasila grono aktywnych jej posiadaczy. Nie sposób zatem pominąć nienacechowanego regionalnie standardu w klasyfikacji odmian białostockiej polszczyzny.

Jak w każdej klasyfikacji, także i w tym wypadku problematyczna jest liczba wyróżnionych wariantów. Nawet dość pobieżny ogląd przekonuje, że przedstawiona wyżej propozycja Smułkowej wymaga uzupełnienia. Zresztą sama autorka dopuszcza możliwość funkcjonowania większej niż w przedstawionym wyliczeniu liczby odmian, m.in. regionalnych i gwarowych wariantów polsko-białoruskiego, polsko-ukraińskiego, polsko-białorusko-ukraińskiego, może też polsko-litewskiego. Dochodzi do tego język ludności dwujęzycznej, który w zależności od źródła przejęcia może mieć charakter polszczyzny ogólnej, regionalnego wariantu języka ogólnego lub ludowej gwary mazowiecko-podlaskiej²⁰.

Ostatecznie, proponowana klasyfikacja miałaby następującą postać:

I. polszczyzna prymarna

1. polszczyzna ogólna:

a) standardowa – która wchodzi w kontakt z gwarami obcymi (białoruskimi, ukraińskimi, litewskimi) i jest podstawowym źródłem polskiego dla osób dwujęzycznych,

¹⁹ C z e k m a n, dz. cyt.

²⁰ Por. E. S m u ł k o w a, *Pojęcie gwar przejściowych i mieszanych na polsko-białorusko-ukraińskim pograniczu językowym*, w: *Między Wschodem a Zachodem*, cz. IV, *Zjawiska językowe na pograniczu polsko-ruskim*, w: *Dzieje Lubelszczyzny*, t. VI, red. J. Bartmiński, M. Łesiów, Lublin 1992, s. 27.

b) regionalna polszczyzna białostocka (jak mazowiecka, krakowska czy poznańska) warstw mniej i więcej wykształconych, głównie miast i miasteczek, także inteligencji wiejskiej,

2. polszczyzna ludowa:

a) mazurzące gwary mazowiecko-podlaskie,

b) gwary suwalsko-sejneńskie,

c) gwary polskie z wpływami wschodniosłowiańskimi (białoruskimi lub ukraińskimi).

II. polszczyzna wtórnie nabyta ludności dwujęzycznej pochodzenia wschodniosłowiańskiego

1. standard ogólnopolski,

2. wariant regionalny,

3. wariant ludowy.

Przedstawiona klasyfikacja nie ma, oczywiście, charakteru ostatecznego, jak cały tekst nie rości pretensji do wyczerpania zagadnienia i rozstrzygnięcia wszystkich, narosłych w ciągu lat wątpliwości. Jest tylko kolejnym głosem w dyskusji nad bardzo interesującą kwestią typologii odmian języka polskiego Białostocczyzny.

ON THE VARIATIONS OF THE POLISH LANGUAGE IN THE BIAŁYSTOK REGION

S u m m a r y

As regards the studies so far on the variations of the Polish language spoken in the Białystok region, various scholars together with the author put forward the following classification:

I. The primary Polish including 1) General Polish, a) standard Polish, a basic source for bilingual people, and b) regional Polish used by more and less educated people; 2) folk Polish with a) Mazurian dialects from Masovia and Podlasia, b) dialects from Suwałki and Sejno, c) Polish dialects under the influence of Byelorussia and the Ukraine; II. The Polish language secondarily acquired by the bilingual people of the Early-Slavonic origin. It represents the following variants: 1. general-Polish, 2. regional language, 3. folk language.

Translated by Jan Kłos

Słowa kluczowe: język polski, wariant, pogranicze.

Key words: the Polish language, variant, borderline.